

katera se po njegovem mnenju odlikuje po »posebni milini, po redki popolnivosti in bogati, skorej neizcrpni zalogi besed.«

Od mladih nog se je Šercl tudi skrbno pečal s tatinskimi jeziki, zlasti pa z nemškim Rothwälsch, z francoskim Argo in z angleškim Cant in Slang. O jeziku kretenj pri gluhonemih in o mimičnem jeziku Amerikancev je napisal nekoliko razprav in imel javna predavanja v Odesi in o volapüku je izdal v Moskvi 1887. razpravo. Šercl je kot vseučilišni dijak vodil svoj dnevnik v kitajščini, in je pisal v malajščini članke v časnik Fei-lung-pao-pien (»Leteči zmaj«), ki ga je v Londonu izdal profesor Lumers.

Šerclnu so od raznih strani ponujali službe; 1871. leta mu je Peter Lavrovskij, rektor v Varšavi, na tamošnjem vseučilišču, ponudil profesuro, 1874. leta se je Maks Müller pogajal z njim radi profesure orientalskih jezikov na oksfordskem vseučilišču; 1883. leta se je trudil japonski plemenitaš Njisi pridobiti ga za profesorja sanskrta in malajščine na vseučilišču v Tokio; 1887. leta so mu ponujali profesuro slovanskih jezikov na kalifornskem vseučilišču blizu San Francisco; ali odklonil je vse te ponudbe iz ljubezni do domovine in ruskega znanstva.

Šercl je izdal ta-le dela:

Sravnit'elnaja grammatika slavjanskichъ i drugichъ rodstvennichъ jazikovъ (2 zv.) I. Fonetika 1871. Slovoobrazovanie. 1874. Slavjanskij izbornikъ tekstov. Char'kov 1872. Sanskritskaja grammatika. 1875. Sanskritskij sintaksis. 1883. Ob enantijosemiji. Voronež 1883. Nazvanija cvetov. Voronež 1884. O konkretnosti v jazykachъ. Voronež 1885. Fnetičeskija osobennosti v jazykachъ. Voronež 1885. Osnovnije elementy jazyka i načala jeho razvitija. Voronež 1889. Sanskritskij sintaksis. Harkov 1883. Z oboru jazykozpytu. V Praze 1881—83. Mluvnicе jazyka ruského I. Slovnica. 1882. II. Skladnja. 1884.

VERZI. FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Na polje kdaj že pokošeno
vetrov jesenskih diha hlad,
in solnce si želi rumeno
v megla jesenskih mrzli grad —
Ni ptičk da pesem bi zapele:
prošel je rožič kras in vonj;
v solzah molčijo imortele —
dni svetlih čakajo zastoj...
In zdi se mi: Gigant razvil je
čez les, polje žaloben prt —
In zdi se mi: Mrmra vigilje,
na vrancu brzem jaha smrt...
In kamor jaha, žitje sahne,
ni ptičk in solca ni, ni rož —
S koso nabrušeno zamahne
in zgrudi se ob ženi mož;
in deca pade zabodena
kot v polju pade cvet cvetoč —
Zaplaka mati zapuščena
kot glas vigilj skoz temno noč!

ANICA. SPISAL F. J. DOLJAN.

Vsi smo jo opominjali, svarili jo in ji na srce govorili — zaman!

»Anica, ne bodi nespametna!... Pusti ga na miru, norčuje se, drugega nič!...«

»Jè—e, seveda!«

»Ko se te naveliča, te pusti, bodeš videla!... Poznamo ga vsi!...«

»Jè—e!...«

Smejala se je in režala ter nam kazala tiste svoje redke, blesteče zobe, smejala, kakor bi bila hotela reči:

»Vi bi me radi imeli za norca, vi, pa ne on!«

Okrajni inženir, mož, ki ni poznal rahločutnosti in je vsikdar govoril, kakor je mislil, pa ji je nekoč naravnost rekel:

»Anica, če ne boš pazila, se zgodi s teboj, kakor z ono, ki so jo potegnili iz vode, veš, tam doli blizu kopališča, kjer je voda najglobočja...«

Osupnila je malce, nemara ker ji je bilo novo to, kar je slišala zdaj, toda smeh ji ni izginil z obraza. Neverjetno je gledala inženirja, ta pa je ponavljal:

»Da, le pazi!... Ona je bila lepša, nego si ti, pa jo je vendar pustil!...«

Rekla ni nič na to, a obrnila mu je hrbet ter šla v drugo sobo — k njemu...

* * *

Prišla je bila z Gorenjskega... Dopolnila je bila šele šestnajsto leto... Obetala je postati jako lepa... Bila je za svojo starost nenavadno velika, vitka, a nekoliko prešibka... Lica so ji bila sicer zdrava, rdeča, a suhljata... Poznalo se ji je, da ni živela v izobilju a baš zaradi tega se je smelo sklepati, da se razcvete v krasotico, kadar ne bode trpela več lakote in ji postanejo udje malo bolj okrogli... Tisti, ki ji je bil izvolil poklic, je bil dober fiziolog... Bila je rojena natakarica! —

Odkar je bila ona v Završnikovi gostilni, je bilo ondi vedno mnogo mladega moštva. Shajali so se tam ob gotovih urah sinovi boljih tržanov, pomožni uradniki, orožniki, dacarji, finančni stražniki in kar se še tako prišteva k »haut volée« na deželi. Vse se je sukalo okrog mlade Anice, vsak je hotel biti deležen njenega nasmeha, vsak je hotel imeti svoje veselje z njo.

Vse to je čudovito vplivalo na dekletce, ki je doslej zna Bog v katerih hribih kože paslo... Po glavi ji je brenčalo vsled sladkih, priljživih besed, ki so ji donele od vseh strani na ušesa... Bila je zmedena, vrtoglava, v nemalih dvojbah, kam bi se nagnila. A to je trpelo samo tako dolgo, dokler ni prišel — on...

Bil je začel malo pozneje zahajati semkaj, nego drugi njegovi vrstniki, ker se je baš tisti čas nekje drugje »lovil«. A ko je bil zvedel, da je nova natakarica pri Završniku čedna in da se jih toliko in toliko poganja za njeno naklonjenost, je prihitel, zastavil že precej prvi večer vse svoje moči in dosegel takoj tudi uspehe... Samo hotel je in bila je njegova!... Od tistihmal ni poslušala Anica nikogar več, razen njega. Tekmovanje se je sicer še

nadaljevalo, Anica je imela še vedno polno oboževalcev okrog sebe, toda ona je videla samo njega, samo njega si je želela, samo po njem je hrepenela in koprnela...

»Anica, nikar, bodi pametna!...«

Zaman!... Zmenila se ni za vse opomine nič!...

A odkod je imel on toliko moč?...

Kaj je bil... kdo je bil?...

O nič posebnega!... Spočetka je bil neke vrste rokodelec, a polagoma se je bil popel do pisarja. Pisal je pri advokatu za borih: trideset goldinarjev na mesec, a njemu je ta plača zadostovala, da je bil oblečen vedno elegantno in da je popival včasih cele noči po gostilnah... No, mnogi so vedeli, kako je to mogoče, zlasti krojači, črevljarji in gostilničarji...

Poseben talent ni bil, a bil je nenavadno gibčen v svojem vedenju ter spreten v govorenju, to pa menda pri ženskah vedno nekaj velja... Vsaj on je imel nenavadno srečo pri drugem spolu, in nič ni lagal inženir, ko je pravil Anici, da je že ena skočila zaradi njega v vodo. Bila je to gola istina!...

Bil je eden tistih izvoljenih, ki dosežejo v gotovih mejah vse, česar si zažele... in to vsled svojih posebnih lastnosti, vsled svojštev, o kakoršnih se ljudje sicer ne izražajo posebno spoštljivo, a o katerih nihče ne dvoji, da so spričo obstoječih razmer potrebna v dosego smotrov in ciljev... V drugih okolinostih bi bil postal ta človek nemara kak visok dostojanstvenik, morda celo minister, če ne za dolgo, pa vsaj za toliko časa, da bi si bil privlastil naslov ekselence, pa mastno penzijo, prav kakor že često ljudje, ki so bili istotako puhoglavci, in so imeli le to prednost pred njim, da so bili pri izbiranju svojih starišev še malce bolj previdni nego on...

Svojo nenavadno agilnost in zgovornost, pa svojo zares čedno zunanost je imel zahvaliti, da mu je bil odprt vstop tudi v boljše hiše, da je občeval s sopro-

gami in hčerami uglednejih tržanov in celo uradnikov... Prišel je z njimi v dotiko v raznih društvih, katerih član je bil. Ker je bil v malih stvareh spreten, razen tega pa damam vsikdar servilno postrežen, so se v raznih stvareh rade obračale do njega za pomoč... Zlasti kadar je bilo treba kaj aranžirati, bodisi za kak dobrodelen namen, ali pa za kako predpustno veselico, je bil on na svojem mestu...

Pri plesih je igral vselej veliko ulogo... Pri takih prilikah je bil skrajno smel in predrzen. Niti najvzorneje žene in dekleta niso bile varne pred njegovimi nesramnimi pogledi... Tudi najodličnejše dame je prosil za ples. In čudno, da mu nobena odrekla ni, da se nobena razžaljene ni čutila!...

No, bile so ženice, lepe mlade ženice, ki so z vidnim veseljem vstrajale ob njegovi strani in ga naravnost odlikovale... Ali je čudno potem, da so nastale razne govorice o razmerju ene in druge do njega?... Vse ni bilo izmišljeno, vse ni bilo izlagano, kar se je pripovedavalo!... V istini je občevala marsikatera zakonska žena intimneje z njim, nego se smatra za spodobno na — deželi...

Če pa je imponoval, če se je znal prikupiti takim ženskam, kako naj bi se mu bilo zoperstavilo tako ubogo, preprosto dekletce, kakor je bila Anica!...

»Nikar, Anica, nikar!... Pametna bodi!...«

Zaman, vse zaman!... Njena duša se ga je bila oklenila z vsemi močmi... Ah, kako je povešala glavo, tisto svojo čedno, otročjo glavico, kadar ga bilo ni!... Kako, kako težko je pričakovala njegovega prihoda!... Štela je ure, štela minute, in če bi bilo v njeni moči, pognala bi bila vsak dan solnce nekaj ur prej za gore, nego je imelo zaiti... Kadar pa je bil tu, je sedela in omedlevala poleg njega, vedno trepetajoč, vedno boječ se, da bi je kdo ne potreboval ter poklical strani od

njega... Nepremično je strmela vanj in ga poslušala. Od vsega, kar ji je povedal, je le malo razumela. Toda pri vsaki drugi besedi se je ponavljalo: »Rožica moja... rožica draga... rožica rajska... o ti roža divotna!« To pa je zadostovalo, da ji je vskipevala kri po žilah, da ji je v divji slasti vstrepetavalo in podrhtevalo srce...

Govoril je včasih take bedastoče, da so se mu na glas krohotali vsi, ki so ga čuli, a njej je ugajal vsak glas, ki je prišel iz njegovih ust, zdelo se ji je vse tako lepó, srce ji je vtripalo pri vsaki njegovi besedi, pri vsaki njegovi gesti in lica so ji žehlala in žarela vsled silne razburjenosti...

»Nikar, Anica, nikar!... Pametna bodi!...«

A ona je bila gluha in slepa!...

Nekoč jo je pregovoril, da je šla v Ljubljano z njim. Vrnila sta se šele drugega dne in sicer ne skupaj... Ona je prišla s poštnim vlakom, on s kurirjem... Tistim, ki so pazili na njiju, se je zdelo to čudno, pomembno...

»Zakaj tako... zakaj tako?... Haha, prepričala bi nas rada, da sta hodila vsak svoja pota!... Čemu to, če sta sinoči res samo zamudila vlak?...«

»O seveda sta ga zamudila, toda zadovoljno... haha!«

»Mislita, da smo tako neumni!...«

In še bolj so se krohotali...

Nekaj pa se je bilo tistikrat menda res zgodilo... karkoli že, kajti od tistih mal se je je začel izogibati... Prihajal je poredkeje in nič več ji ni govoril tako na srce...

Naposled pa je izostal popolnoma.

* * *

»Vidiš; ali ti nisem pravil, nespametno dekletko ti!; jo je zmerjal inženir. »Zdaj treba samo še, da skočiš v vodo, kakor ona, pa bo!...«

Pri tem je napel šobo, kakor vselej, kadar se je jezil. Hudoval se je, kakor bi se bilo zgodilo njemu kaj neprijetnega.

Mi drugi pa smo ravnali rahleje z njo. Smilila se nam je ubožica. Trudili smo se, da bi jo razvedrili in včasih smo ji zapeli celo kako pesem. Prigovarjali smo ji, da naj ga pozabi, da naj se ne briga več zanj...

»Anica, ne bodi!... Kaj bi takisto!... Vesela bodi in ne misli nanj!...«

Ona pa je bila zmeraj enaka, naj jo je že ošteval z osornim glasom inženir, ali naj smo jo tolažili z mehкими besedami mi drugi. Poslušala nas je vse — vsaj na videz — in še vedno se je smehljala, še vedno nam je kazala tiste svoje bele, velike zobe, toda odgovorila ni nikoli nič na take stvari. Molčala je trdovratno. In njene oči so bile tako nekamo motne, pijane. To, kar je odsevalo iz njih, je bilo v nekem čudnem neskladju z onim nasmehom, v katerega so ji bile venomer zategnene ustnice... Nekaj boleznega je bilo v njenem pogledu in človeka je zasklelo, ako so se vprle njene oči vanj...

Kadar je mislila, da je nihče ne vidi, da je nihče ne opazuje, se je vsela k oknu, od koder se je videlo na stezo, po kateri je on v prejšnjih časih navadno prihajal.

Pri tem jo je včasih presenetil kdo, pošalil se z njo in jo posvaril.

»Anica, ne bodi... ne bodi... Pomisli vendar malo!...«

A nič ni pomagalo!... Pri prvi priliki je bila zopet pri oknu. Naslonila je glavo na roko ter nepremično strmela v en in isti kraj. V takih hipih se je pač potapljala v spomine, v takih hipih so ji pač zvenele po ušesih njegove sladke mamljive besede...

»Rožica moja... rožica draga... rožica rajska... o ti roža divotna!...«

Ah, kako, kako ji je laskalo to, kako razkošje se je lotevalo spričo teh vsklikov njenega najivnega srca... kako mu je

bila hvaležna... kako je vzplamtevala zanj... kako ga je ljubila!...

»O ti roža divotna!...«

Ha, še nikdar nobeden ji ni tako govoril... še nikdar nobene besede niso imele toliko in tako mameče moči do nje!...

In zdaj ga ni bilo več, da bi jih ji bil ponavljal!...

Ah, kako jo je gnalo njeno srce k njemu!... Kako je vsaka nitka njenega mesa koprnela in klicala po njem... Kako si ga je želela nazaj!...

A ni ga bilo!... In ona je postajala vedno bolj zamišljena, vedno bolj tiha...

»Anica, ne bodi... ne bodi... Spametuj se vendar!...«

Čim dalje, bolj neverjetno in začudeno nas je pogledovala, kadar smo jo tako bodrili in opominjali...

Da, spametuj se, ako se moreš!... Ona se brez dvojbe ni mogla!... Saj je nemara vedela, da ji hočemo dobro, a ravno tako dobro je vedela, da ji pomagati ne moremo!... Ne, njej se ni dalo pomagati!... Njeno srce je krvavelo in tista rana se ni dala zaceliti več!... Zakaj?... Kaj je bilo krivo temu?... Deloma brez dvojbe tista kritična starost, v kateri se je nahajala... In potem, kdo ve, če se res ni bilo dogodilo tisto, kar so nekateri sumili?... Kdo ve, če ni bil on s tisto lastno mu krutostjo in brezobzirnostjo res potegnil izpred njenih oči zagrinjala, ki ji je do tistihmal zastiralo pogled v življenje ter jo zmedel s tem tako, da ni vedela poslej ne kam ne kako brez njega!...

Čudno! Nikoli je ni nobeden videl, da bi si bila obrisala solzo, a vendar smo vedeli vsi, da trpi neznosne muke... Poznalo se ji je to že na njenih propadenih licih, ki so tako pogosto izpreminjale barvo... Tisti njeni tako značilni smeh je postajal bolj in bolj stereotipen, mehaničen, neizrazit in njen pogled je bil od dne do dne bolj skaljen in top... Široke, rmenkastomodre lise pod njenimi očmi so pričale,

da revica ne spi, da spreletava njen život poguben, mrzličast ogenj, da je njeno živčevje bolno...

»Boste videli, ravno tisti konec bo, kakor je bil pri oni!« je venomer zatrjeval inženir. In nas je začelo skrbeti. In vedno pogosteje smo ji prigovarjali:

»Anica, ne bodi... ne bodi!... Spametuj se vendar!...«

Toda ni se spametovala!...

* * *

Nekega jutra ni bilo Anice nikjer...

»Kam se je poteknila vendar, da je ni na spregled?« je spraševala gospodinja njena.

»I bo že kje!« je odgovarjal gospodar. Na to se je pozabilo za nekaj časa, da je ni. Pozneje pa se je gospodinja zopet zmisliła nanjo in iznova je začela:

»O ti nesnaga nesnagasta, da je ni od nobene strani!«

»Morda si jo pa poslala kam!«

»Ah, kako govoriš vendar?... Ali misliš, da se mi meša?...«

Zopet daljši premolk... Gospodar in gospodinja sta opravljala vsak svoj posel. Naposled pa je ta iznova vzrojila:

»I kam je šel ta mrčes — to meni vendar eden povedi!...«

»Kdo?«

»Ježeš Marija — ali si ob pamet?... Zdaj pa še izprašuje!...«

»A Anica?... Morda je pa na vrtu!... Naj gre pa pogledat kdo!...«

In začeli so jo iskati... Toda nikjer je ni bilo!...«

»I kam je šla?... To je res čudno!... Pa jo vsaj ni popihala!...«

V njeni spalnici ni bilo nič izrednega zapaziti... Obleka je bila vsa tu... Samo slamnika ni bilo!..

»Torej z doma je pa le šla!... Toda kam naj bi bila šla?... Nobene poti ni imela!...«

Iz tega praznega govoričenja je zvenelo nekaj, kakor prestrašenost... nekaj

kakor zle slutnje... Začelo se je tisto spogledavanje, ki pove dostikrat več, nego besede...

»Ježeš Marija, menda pa vendar ni...«

Nihče si ni upal na glas izreči svoje misli, a vendar so se umeli vsi... Zdaj se je hkratu raznesla novica, da Završnikovi pogrešajo Anico in začelo se je popraševanje na vse strani, a nihče, nihče ni vedel nič o nji... Naposled pa se je vendar dobil nek delavec, ki je trdil, da jo je videl na vse zgodaj zjutraj hoditi ob vodi...

Na obrežju ni bilo nič sumljivega — ne slamnika, ne jopiča, niti ne kekega drugega dela obleke ni bilo najti... Šele po daljšem iskanju se pripogne nekdo in pobere neznamen, zamazan listič. Na njem sta stali s svinčnikom zapisani samo besedi:

»Z Bogom, ljubček!...«

»Z Bogom, ljubček!« — kako preprosto, kako kratko in vendar kako ganljivo slovo!...

»Kaj — ko bi bila ona napisala to?...«

»Seveda je, poznam njeno pisavo!« potrdi nekdo.

»Eh — potem ni nikjer drugje, kakor v vodi!...«

»Kajpak da ne!...«

»Na delo torej!...«

Voda je bila na tistem mestu na metre visoka in iskanje težavno. Podali so se v čoln in z dolgim kavkljem, kakršne rabijo pri požarih, so brskali in lovarili po vodi...

No da, Anica je bila v vodi!... Kakor velikansko ščuko so jo potegnili naposled k vrhu... V baš tista njena vedno smehljajoča se usta se ji je bilo zasadilo neusmiljeno železo...

Prenesli so jo v mrtvašnico in potem so jo zagrebli v tisti kot tam, ki ni deležen blagoslova božjega... In tam počiva zdaj, ubožica!...

»Roža divotna — mrčes!...«

* * *

No in on?... Zdaj se je pač obrnilo vse ženstvo z indignacijo od njega, zdaj

pač nobeno dekline, nobena žena ni pustila več, da bi ji bil dvoril?...

O — kaj še!... Njegov nimbos je bil le še pridobil!... Poslej je le še bolj imponoval raznim — damam!... Prej kakor slej je smel pri veselica h plesati z njimi, nositi jim pahljačo in laskati se jim...

»Krasna ste, krasna — najkrasnejša!« je govoril zdaj tej, zdaj oni, a vse so mu verjele in vse so bile srečne spričo takih besed...

Ne, prav nič mu niso zamerile tistega...

In to se zdi meni na tej celi povesti še najbolj čudno!...

MITOS. FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Gora visoka na desno,
gora visoka na levo —
V dolini v lesu temnem
z milo sprehajam se devo.

Vse nizzdol v dolino
bistri hitijo studenci —
Z miljenko mojo pri enem
skupaj sediva v senci...

Pan nas potajno gleda
in gladi si klasično bračo —
Čaka težko, nestrpno
na krasno svojo Najado...

Rož si pogozdnih krog čela
v kodre je bujne zataknil —
V ljubico mojo kraj mene
Pan se je, mislim, zamaknil...

OKOLO SV. ZAKONA. BOŽIDAR TVORCOV. KALUGA.

Za poslednja leta dal je naš senat več razsodb glede zakonskega življenja, ktere so velike veljave, principialnega pomena za tiste kroge človeške družine, katerim so namenjene.

Uže lani sem vam pisal o prevažni odločbi senatski glede seiskih i meščanskih žen, katerim je bila dana pravica, da si morejo zahtevati prava živeti posebej

od moža proti soglasju i volji poslednjega, če jih ta trinoži ili če jim ne daje potrebnih sredstev na hrano i k življenju v obč. Blagotvornost te odločbe pa je posebno velika i dragocena še tudi zato, ker so jo nenavadno priblizili občinstvu, priblizili jo tako, da mu ni treba na to ni sodnij, ni visokih vladnih krogov osrednje uprave, a stvar rešujejo na deželi zemski načelniki, v mestih pa načelniki gubernij — gubernatorji.

Začetkom tekočega leta pa je oddelek državljanskega departamenta prijavil dve naredbi glede skupnega zakonskega življenja. Prva glasi približno: Sodnija more pritrđiti ženi pravo, živeti posebej od svojega moža, če se ta izogiblje živeti skupno z ženo. Druga pa daje pravico ženi, živeti posebej od svojega moža, če sodniji dokaže, da po krivdi svojega moža ne more živeti z njim skupaj.

Vse privedene določbe senatske kategorije, kakor sami vidite, ščitijo i ohranjujejo žene od krivic, ktere jim morejo učinjati njihni možje. Meseca junija pa je »Vestnik Prava« priobčil senatsko razsodbo, ktera je pa podobna nožu, ki reže na dve plati.

Bila sta soprog i soproga E. Poročila sta se spomladi 1883. leta. Živela sta skup, srečno in nesrečno, tega sodnijski akti ne govore, pač pa je iz njih razvidno, da njuno skupno življenje ni bilo dolgo trajno; kajti črez dobro leto, jeseni 1884. leta, sta bila uže vsak sebi: žena je zvezala svojo culico ter z novim ljubčekom zapustila svojega moža z njegovim pohištvo. Leta 1897. pa se je obrnila v sodnijo, kteri je povedala, da živi posebej od svojega moža, ker po krivdi poslednjega ne more živeti z njim, da je svoje imetje potratila, da torej nima sredstev k življenju, a mož je noče zopet vzeti k sebi.

Soprog je hotel tak pasji zakon na vselej raztrgati, se ve da, sodnim potom ter je sodniku pojasnil, da ga je žena leta